

۲۱۸۰۴۷۶

زبان دینی

مایکل اسکات

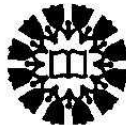
www.ketab.ir

ترجمه

حامد قدیری

تهران

۱۳۹۹

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

Scott, Michael, 1970 -

سرشناسه: اسکات، مایکل

عنوان و نام پدیدآور: زبان دینی / مایکل اسکات؛ ترجمه حامد قدیری.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: هشت، ۲۵۶ ص.

فروست: «سمت»؛ ۲۴۱۳. فلسفه و کلام؛ ۱۰۸.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۲-۲۲۲۸-۴. ۲۹۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

Religious Language, c2013.

یادداشت: عنوان اصلی:

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: زبان — جنبه‌های مذهبی

موضوع: Language and Languages — Religious Aspects

موضوع: ارتباط — جنبه‌های مذهبی

موضوع: Communication — Religious Aspects

شناسه افزوده: قدیری، حامد، ۱۳۶۷-، مترجم، Ghadiri, Hamed

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۹

رده‌بندی دیویی: ۲۱۰/۱۴

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۲۱۲۰۴

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

Religious Language; Michael Scott. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2013.

زبان دینی

مایکل اسکات

ترجمه حامد قدیری

ویراستار: فاطمه لشکری نژاد

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۹

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

قیمت: ۲۹۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشنندگان و عوامل

توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبه‌روی

پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

@sazmn_samt

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه مترجم
۴	پیشگفتار
بخش اول: زبان دینی	
۱۱	فصل اول: درآمد
۱۳	انواع نظریه‌های نگرشی: تعیین حدود و ثغور
۲۱	برخی تمهیدات
۲۳	فصل دوم: تنزیه
۳۸	فصل سوم: بار کلی
۳۸	بار کلی و لاک
۴۰	بار کلی در باب زبان دینی
۴۶	ایرادات
۵۴	فصل چهارم: بریث ویت و اصالت تحقیق پذیری
۵۵	پوزیتیویسم منطقی و زبان دینی
۶۰	اصالت تحقیق پذیری و فلسفه دین
۶۳	بریث ویت
۶۷	ایرادات
۷۰	فصل پنجم: درون‌گرایی دینی
۷۰	درون‌گرایی
۷۸	درون‌گرایی و ایمان
۸۲	نظریه‌های هیومی در باب انگیزه و نظریه‌های نگرشی
۸۴	کدام نظریه نگرشی؟

۸۹	فصل ششم: علیه بیان انگاری
۸۹	تحلیل بیان انگار
۹۱	بیان انگاری، خدا ناباوری و صدق
۹۷	بیان انگاری، درون نگری و فراین تجربی
۹۸	بیان انگاری سوپژکتیویسم است
۱۰۱	بیان انگاری دینی و منطق
۱۰۳	بیان انگاری و توضیح
۱۰۵	نتیجه گیری
۱۰۶	فصل هفتم: ارجاع
۱۰۶	آیا خدا یک نام خاص است؟
۱۰۷	توصیفی انگاری و غیر توصیفی انگاری
۱۱۴	دوباره غیر توصیفی انگاری
۱۱۹	ارجاع به خدا
۱۲۲	نظریه های تلفیقی
۱۲۵	نظریه علی با شرایط وصفی
۱۲۷	نتیجه گیری
	بخش دوم: صدق دینی
۱۲۹	فصل هشتم: درآمد
۱۳۴	کمیته گرای چیست؟
۱۴۰	فصل نهم: فرو کاست گرای
۱۴۵	مشکلات فرو کاست گرای دینی
۱۴۹	سوپژکتیویسم
۱۵۲	فصل دهم: کمیته گرای
۱۵۴	ویتگنشتاین و کمیته گرای
۱۶۰	ایراداتی بر کمیته گرای
۱۶۰	الف) ویتگنشتاین کمیته گرا نبود
۱۶۲	ب) کمیته گرای اصالت تحقیق پذیری است
۱۶۳	ج) کمیته گرای و ایمان گروی
۱۶۴	د) صدق از حیث معرفتی مقید نیست

۱۶۸	فصل یازدهم: صدق در دین
۱۶۹	توضیح و تبیین
۱۷۴	ورای قراین بودن
۱۷۸	نتیجه گیری
بخش سوم: گفتمان دینی	
۱۷۹	فصل دوازدهم: درآمد
۱۸۰	تمثیل و استعاره
۱۸۴	داستان‌انگاری
۱۸۷	فصل سیزدهم: استعاره و تمثیل
۱۸۷	نظریه‌های استعاره
۱۹۸	برنهاد فرو کاست‌ناپذیری: مک‌فاگ
۲۰۰	برنهاد فرو کاست‌ناپذیری: کتی
۲۰۵	برنهاد فرو کاست‌ناپذیری: آلستون
۲۱۰	مشکلی دیگر برای برنهاد فرو کاست‌ناپذیری
۲۱۳	فصل چهاردهم: داستان‌انگاری
۲۱۳	ستایش
۲۱۹	خودفریبی دینی
۲۲۵	داستان‌انگاری متواضع
۲۳۳	یادداشت‌ها
۲۴۰	کتاب‌نامه
۲۴۹	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۲۵۲	نمایه

مقدمه مترجم

زبان دینی یکی از مسائل اصلی فلسفه دین و الهیات است که عنوانی متأخر اما مباحثی پر قدمت دارد. سنت های الهیاتی در اسلام و مسیحیت و یهودیت آکنده از مباحثی است که دغدغه اصلی شان چند و چون سخن راجع به ساحت الهی و به ویژه خداست. بحث از تزیه و تشبیه و تعطیل در کلام اسلامی یا برخی از مباحث حول ذات باری (به ویژه بحث از وجود تشکیکی) در فلسفه اسلامی یا الهیات تمثیلی توماس آکوئیناس در سنت مسیحی یا الهیات سلبی موسی بن میمون در سنت یهودی نمونه ای از این مباحث اند. اما چرخش روزگار کار را بدان جا رسانید که در قرن بیستم و به طور مشخص با چرخش زبانی در سنت های مختلف فکری، مسئله زبان میان دار بخش قابل اعتنایی از مباحث مابعدالطبیعه و معرفت شناسی بشود. در نتیجه، عنوان «زبان دینی» کم کم نضج یافت و به مرور در کنار مباحث تازه تولدیافته، کل آن مباحثی را که در تاریخ سنن مختلف دینی و فلسفی حول زبان راجع به ساحت الهی شکل گرفته بود، ذیل خیمه خود جا داد.

بدین ترتیب، می توان گفت که عرصه زبان دینی محل تلاقی مباحث کهن با ابزارها و مفاهیم نو است. از این رو، زبان دینی موطن نظریه هایی شده است که قدمتی پر دامنه در تاریخ دارند اما حالا بیان و لحن تازه ای یافته اند و ریزه کاری هایشان زیر ذره بین مفاهیم و معیارهای نو ارزیابی می شود. به طبع ورود به چنین عرصه ای مقتضی آشنایی با شمه ای از این نظریه ها و نیز چند و چون روابط میان آن هاست. به گمان من این کتاب، یعنی زبان دینی، می تواند یکی از مداخل نیکو به این عرصه باشد.

زبان دینی از یک سو دغدغه طرح مسائل اصلی حوزه زبان دینی را دارد و از سوی دیگر، در پی معرفی نظریه هایی است که داعیه حل آن مسائل را دارند. با این حساب، می توان زبان دینی را درآمدی بر این حوزه دانست که خواننده را از آستانه سرزمین زبان دینی عبور می دهد. اما ویژگی های دیگری هم در کارند تا این کتاب را سزاوار ترجمه و انتشار کنند. کتاب حاضر یکی از متأخرترین منابع جامع در این عرصه است که به یمن همین تأخر، شامل برخی از نظریه هایی است که در منابع جامع دیگر از آن ها ذکر نرفته است. علاوه بر این، نویسنده کتاب خود از متعاطیان فعال در حوزه زبان دینی بوده و مقالات نوآورانه بسیاری در

این حوزه تحریر کرده است که در زمان ترجمه و انتشار این کتاب تازه و داغ‌اند. از این رو، در بسیاری از فصول کتاب، از صرف طرح مسئله و نظریه‌ها فراتر رفته و دیدگاه‌های موشکافانه و انتقادی خود را هم مطرح کرده است. پس اگر زبان دینی را مدخلی بر زبان دینی بدانیم، باید توجه داشته باشیم که تا حدی به عمق سرزمین زبان دینی نیز سرک می‌کشد و خواننده را اصطلاحاً تا لبه‌های پژوهش این عرصه می‌برد. همین ویژگی اخیر باعث شده است که در برخی مواضع گام‌های استدلالی نویسنده اندکی غامض‌تر از بقیه کتاب شود؛ از این رو، در مواردی می‌طلبید که خواننده با تانی و تأمل بیشتری دوشادوش نویسنده حرکت کند تا مُراد او را روشن تر یابد.

البته در مقام مترجم هم و غم خود را بر این گذاشتم که برای خواننده فارسی‌زبان، تجربه‌ای مشابه تجربه خواننده انگلیسی‌زبان فراهم آورم، اما اعتراف می‌کنم که چه‌بسا برخی از دشواری‌های این کتاب از ضعف ترجمه من نشئت گرفته باشد. ولی امیدوارم کلیت ترجمه خواننده نکه‌بین را مجاب کند از خطاهای ترجمه چشم‌پوشد.

اما چند نکته ترجمانه در باب معادل‌ها؛ در پایان کتاب، فهرستی از برخی معادل‌های مختار آورده‌ام، اما جا دارد همین جا به برخی از آن‌ها که به‌نظرم محتاج توضیح‌اند اشاره کنم. یکی از دشواری‌های ترجمه در حوزه فلسفه زبان ترجمه واژگانی است که در زبان متعارف تقریباً به یک معنا به کار می‌روند، اما اینجا تفاوت‌های ریز و پراهمیتی با یکدیگر دارند. برخی از این واژگان عبارت‌اند از: *utterance*، *expression*، *statement* و *assertion* و *proposition* و *sentence*. تلاش کرده‌ام بر اساس تفصیلاتی که نویسنده حول هر یک از این مفاهیم ارائه کرده است و ایضاً طی مشورت با برخی صاحب‌نظران، واژگانی انتخاب کنم که هم وافی به مقصود باشند و هم انسجام کل اثر را حفظ کنند. از این رو، به ترتیب، معادل‌های «اظهار»، «بیان کردن»، «قضیه»، «تصدیق»، «گزاره» و «جمله» را برای آن‌ها در نظر گرفته‌ام. در این میان دو استثنا وجود دارد: در برخی موارد که *expression* به یک امر لفظی اشاره داشته، از معادل جاافتاده «عبارت» بهره برده‌ام؛ همچنین «تصدیق» را گاهی معادل واژگان دیگری به کار برده‌ام، اما دغدغه‌ام بر این بود که زمانی این اتفاق بیفتد که از مُراد نویسنده چیزی شبیه «تصدیق» در منطق سنتی استشمام کرده باشم؛ یعنی جزئی که کنار تصور موضوع و تصور محمول و تصور رابطه میان آن‌ها می‌نشیند و قضیه زبانی را می‌سازد.

یکی دیگر از بزن‌گاه‌های ترجمه این کتاب واژه‌های *explain* و *account* بود. رویه رایج در ترجمه متون فلسفی به خصوص متون فلسفه تحلیلی آن است که *explain* و مشتقاتش را

به «تبيين کردن» ترجمه کنند. اما به سبب کثرت استفاده مترجم از account و قرابت معنایی آن با «تبيين» به معنی «روشن سازی»، ترجیح داده‌ام که واژه «تبيين» و مشتقاتش را برای account نگه دارم و explain را به معادل رایج دیگرش، یعنی «توضیح دادن»، ترجمه کنم. علاوه بر این‌ها، واژه پردردسر context را که معرکه آراء مترجمان است، «سياق» و به تبع آن، contextualism را «سياق‌انگاری» ترجمه کرده‌ام. در نهایت، توشه زبانی من برای واژه پُرحاشیه «sense» در فلسفه گوتلوب فرگه به جایی نرسید و هرچه برگزیدم با جای دیگری از متن به مشکل برخورد. ناچار - مستظهر به مشورت برخی صاحب‌نظران - معادل ترجمه‌ناشده «سنس» را برای آن نوشتم. امیدوارم قلت استعمال این واژه در متن حاضر از زهر ترجمه‌ناشدگی‌اش بکاهد.

در پایان، جا دارد از افرادی که به‌نحوی در شکل‌گیری این ترجمه مساهمت داشته‌اند تشکر کنم. اول از همه قدردان دکتر رضا اکبری هستم؛ گفت‌وگو با ایشان حوزه زبان دینی را برایم پررنگ‌تر کرد و فصل تازه‌ای در مطالعات من گشود. انتخاب و ترجمه این کتاب میوه دل‌گرمی‌های ایشان در آن گفت‌وگو است. همچنین تشکر می‌کنم از دکتر داود حسینی، دکتر کاوه لاجوردی، دکتر ساجد طیبی و دکتر ناصر پوراسماعیل که با پاسخ‌های تفصیلی و بصیرت‌افزایشان مرجع من در معادل‌یابی کلمات تخصصی بودند. البته ناگفته پیداست که اولاً برخی از معادل‌های مختار من اختلافاتی با نظر ایشان دارد و ثانياً ضعف و نارسایی این حیطه کاملاً برعهده من است. ایضاً قدردانی می‌کنم از لطف دوست عزیزم محمدرجاء صاحب‌دل؛ به دلالت ایشان بود که ترجمه این کتاب به دست متولیان سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) رسید. نیز باید تشکر کنم از اولیای امور در گروه فلسفه و کلام سمت که با نظر آینده‌نگر و با چشم خطاپوش خود این کتاب و ترجمه آن را سزاوار طبع یافتند. در پایان، هرچه در این مجلد آمده، چه خوب و چه بد، مرهون مراقت همسر من است. در طول ترجمه این اثر، که در دوران سخت بلیه کرونا آغاز شد و به پایان رسید، ایشان همراه و مشوق من بود. در پایان، امید دارم این بضاعت مُزجاة برای خوانندگان مفید باشد و مُرضی در گاه عزیز عالم واقع شود.

حامد قدیری

۱۰ مرداد ۱۳۹۹